

# Význam zmluvných vzťahov v dodávateľskom reťazci

## Importance of contractual relations in the supply chain

Zuzana Ilková

---

### Summary

The contribution deals with the contractual relations of entrepreneurs farming on agricultural land which mostly arise under commercial contracts. The present is characterized by the construction of supply chain from growers through the suppliers of seeds, fertilizers, pesticides and the processors. The key contracts in this supply chain are: contracts of sale, less frequently is used contract work, which subject is the design work- activities, therefore are making contracts between producers as customers and suppliers of fertilizers, pesticides with their application for the customer, or they provides harvesting work. The contribution analyze some significant and minor elements of the contract of sale, basic contract of sale of agricultural products and purchase of agricultural needs.

### Key words

Business activities, business contractual relations, contract of sale, goods, price, quality, execution, quantity

---

### Materiál a metódy

Zo základného vymedzenia čo je to podnikanie, vymedzeného Obchodným zákonníkom vyplýva, že ide o činnosť, ktorú uskutočňuje podnikateľ a súčasne táto činnosť musí vykazovať všetky znaky taxatívne vymenované zákonom: sústavnosť, samostatnosť, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za účelom dosiahnutia zisku. Dosiahnutie zisku je cieľom podnikateľskej činnosti, preto je snahou podnikateľov realizovať predmet podnikania, a vyvíjať podnikateľskú činnosť, tak aby dosiahli zisk. Každý podnikateľ pri realizácii predmetu svojej podnikateľskej činnosti nevyhnutne zakladá a rozvíja záväzkové vzťahy.

Podnikateľmi realizované záväzkové vzťahy môžu byť obchodnými záväzkovými vzťahmi, alebo kombinovanými záväzkovými vzťahmi v prípade dojednaní zmluvných typov upravených Občianskym zákonníkom. Obchodný charakter záväzkového vzťahu vyplýva jednak z povahy subjektov, tak ako je to upravené v § 261 ods.1 a 2 a jednak zo samotnej podstaty záväzkového vzťahu, tak ako to vyplýva z ustanovenia § 261 ods. 3 Obchodného zákonníka. Záväzkové vzťahy môžu vznikať na základe rôznych právnych skutočností, v podnikateľskej praxi najčastejšie na základe právnych úkonov – dojednaním zmlúv. Analýza zmluvných vzťahov prispieva k zisťovaniu nedostatkov, ako i k hľadaniu ciest na ich zdokonaľovanie a zefektívnenie. Podkladom pre spracovanie uvedenej problematiky bola analýza platnej právnej úpravy záväzkových vzťahov a poznatky získané riešením výskumných projektov katedrou práva.

Príspevok sa opiera o právne normy, ktoré sú obsahom Obchodného zákonníka, Občianskeho zákonníka a ustanovujú, Zákona o poľnohospodárstve, Zákona o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku, lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov.

## Výsledky a diskusia

V súčasnosti základná a zároveň najrozsiahlejšia úprava záväzkového vzťahu je zakotvená v Občianskom zákonníku. Špecifické otázky obchodných záväzkových vzťahov upravuje Obchodný zákonník. Úvahy o najvhodnejšom prístupe k právnej úprave obchodných záväzkových vzťahov sú stále aktuálne a najčastejšie vyúsťujú do dvoch hlavných názorov. Jeden názor vychádza z majetkovej povahy záväzkových vzťahov a preto by mali byť upravené v jedinom zákonníku a to v Občianskom. Druhý názor vychádza z potreby zvláštnej úpravy obchodných vzťahov, ktorá vymedzí vzájomné práva a povinnosti podnikateľov pri uskutočňovaní komplikovaných obchodných operácií v osobitnom predpise, v Obchodnom zákonníku. Slovenská úprava dáva prednosť osobitnej úprave obchodných záväzkových vzťahov v obchodnom zákonníku s tým, že Občiansky zákonník je všeobecným predpisom, ktorý upravuje otázky obchodných vzťahov neupravených Obchodným zákonníkom. Znalosť právnej úpravy vzniku, možnosti zabezpečenia, ako aj zániku zmlúv je nevyhnutná pre všetkých podnikateľov, pretože každá podnikateľská činnosť sa uskutočňuje na základe konkrétnych obchodných zmlúv.

Obchodný zákonník upravuje veľmi širokú škálu pomenovaných, typových zmlúv, ktorými možno založiť obchodný záväzkový vzťah. Zásada zmluvnej voľnosti umožňuje dojednať aj obchodné zmluvy, ktoré obsahujú prvky rôznych zmlúv (zmiešané zmluvy), ako aj zmluvy nepomenované. Podmienkou platnosti nepomenovanej zmluvy tak ako to vyplýva z § 269 ods. 2 Obch. zák. je dostatočné určenie predmetu záväzkov. Maximálna zmluvná voľnosť a dispozitívne ustanovenia obchodnej úpravy odporúčajú podnikateľom úpravu vzájomných vzťahov pre prípad, že im vyhovuje alebo v situácií, keď zmluvné strany niektoré otázky v zmluve opomenuli.

Znalosť právnej úpravy obchodných zmlúv je dôležitá pre všetkých podnikateľov bez ohľadu na predmet podnikania, tak na realizáciu vlastnej výroby, poskytovanie služieb, ako i na zabezpečenie potrieb vlastnej prevádzky.

Podnikateľské subjekty v poľnohospodárskej prvovýrobe bez ohľadu či ide o fyzické alebo právnické osoby a u právnických osôb bez ohľadu na právnu formu, predmet svojho podnikania v dodávateľskom reťazci realizujú obchodnými zmluvami, ktorými zakladajú relatívne, absolútne, prípadne fakultatívne obchodné záväzkové vzťahy. Vzhľadom na to, že ide o subjekty podnikajúce na poľnohospodárskej pôde predmetom ich záujmu musí byť i dojednávanie nájomných zmlúv na prenájom poľnohospodársky pozemkov, prípadne kúpnych zmlúv na prevod vlastníctva k pozemkom. Tieto typové zmluvy sa riadia Občianskym zákonníkom a zákonom č. 504/2003 Z.z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku, lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v aktuálnom znení. Zákon č. 504/2003 Z. z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku a lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov upravuje podmienky nájmu poľnohospodárskej pôdy a vystupuje ako špeciálny predpis voči § 663 – 684 Občianskeho zákonníka.

Z obchodných zmlúv v praxi najčastejšie dojednávanou zmluvou podnikateľmi hospodáriacimi na pôde je kúpna zmluva, ktorou vzniká relatívny záväzkový vzťah za podmienky, že účastníci zmluvy majú postavenie podnikateľov. Všeobecná charakteristika kúpnej zmluvy je uvedená v ustanovení § 409 ods. 1 Obch. zák.. Obchodná kúpna zmluva je zmluvou, ktorou sa predávajúci zaväzuje dodať kupujúcemu tovar určený buď jednotlivo, alebo čo do množstva a druhu a previesť na neho vlastnícke právo a kupujúci sa zaväzuje

zaplatiť kúpnu cenu. Zo základného zákonného vymedzenia vyplývajú podstatné časti, ktoré musia byť obsahom každej dojednanej kúpnej zmluvy. V žiadnej kúpnej zmluve nesmie chýbať určenie jej predmetu t.j. - tovaru. Pretože touto zmluvou sa prevádza vlastníctvo akéhokoľvek tovaru z predávajúceho na kupujúceho (okrem tovaru, ktorý je osobitným predpisom vylúčený z obchodného obratu), zmluva sa používa tak na predaj poľnohospodárskych výrobkov ako i na nákup poľnohospodárskych potrieb.

Ďalšou povinnou podstatnou časťou kúpnej zmluvy je určenie kúpnej ceny. Cena sa určuje dohodou zmluvných strán, alebo sa dohodne spôsob jej dodatočného určenia. Znevýhodnenie výrobcov v kontraktáčnom procese treba vidieť v tom, že na strane kupujúceho spravidla vystupuje spracovateľ s určitou pozíciou na trhu, alebo obchodník s poľnohospodárskymi výrobkami, ktorý navrhuje kúpnu cenu a predávajúci, ak chce predať dopestované plodiny na návrh ceny je nútený pristúpiť. V posledných rokoch pozitívnym prínosom do zmluvného systému je snaha vybudovať stabilné obchodné vzťahy medzi partnermi. Kupujúci – odberatelia poľnohospodárskych výrobkov vyhľadávajú takých výrobcov, ktorých výrobky sú zárukou kvality. S takýmito zmluvnými partnermi uzatvárajú obchodné zmluvy na nákup konkrétnych výrobkov aj v nasledujúcich rokoch za výhodnejších zmluvných podmienok. Z dlhodobého hľadiska pre oboch zmluvných partnerov je nevyhnutné presadzovať stabilné obchodné vzťahy založené na obojstranne výhodných zmluvách a ich dodržiavaní. V situácií kedy sa podnikateľské prostredie iba kryštalizuje, so zvýšeným tlakom zahraničných producentov a s otvoreným domácim trhom, krátkodobé obchodné vzťahy môžu síce kupujúcim priniesť krátkodobé cenové efekty, ale riskujú stratu stabilných zmluvných partnerov.

Okrem podstatných častí, ktoré obchodná kúpna zmluva musí obsahovať, môže byť jej obsahom i určenie akosti, vyhotovenia a obalu. Ak tieto skutočnosti nie sú dohodnuté konkrétnej zmluve, určujú sa podľa podporných ustanovení Obchodného zákonníka. Podľa § 420 ods.2, ak zmluva neurčuje akosť alebo vyhotovenie, je predávajúci povinný dodať tovar v akosti a vyhotovení, ktoré sa hodí na účel určený v zmluve, alebo ak tento účel nie je v zmluve určený, na účel, na ktorý sa spravidla takýto tovar používa. To znamená, že ak zmluva neurčuje nič iné, vyžaduje sa akosť a vyhotovenie, ktoré sú vhodné z funkčného hľadiska. Takéto určenie akosti podľa funkčnosti v konkrétnom zmluvnom vzťahu by bolo veľmi zložité a mohlo by viesť len k zbytočnému súdnemu sporu. Preto je na zmluvných stranách, aby v zmluve určili akosť tak, aby zohľadnili vlastné požiadavky.

Na základe skúseností získaných katedrou práva z riešených výskumných projektov je možné uviesť, že v posledných rokoch, sa obchodné zmluvy na dodávky poľnohospodárskych plodín uzatvárajú ešte pred začiatkom osevu. Poľnohospodárske plodiny, aby mohli byť výrobcami spracované, musia spĺňať náročné kritériá kvality. Preto poľnohospodári musia rešpektovať požiadavky kupujúcich, spravidla výrobcov na kvalitatívne vlastnosti dopestovaných plodín. Dojednané kvalitatívne vlastnosti pestovaných plodín sa stávajú obsahom obchodných zmlúv a tým, že obchodné zmluvy dojednávajú a uzatvárajú na začiatku osevu majú možnosť spracovávatelia sledovať kvalitu porastov od osevu až po zber. Dobré vzťahy medzi pestovateľmi a výrobcami, založené zmluvnými podmienkami v obchodných zmluvách predstavujú kľúčovú podmienku pre zachovanie kvalitnej produkcie.

Mnohé kúpne zmluvy dojednané podnikateľmi hospodáriacimi na pôde, hoci nesú názov kúpne zmluvy podľa obsahovým náležitosti možno považovať za zmluvy zmiešané. V týchto zmluvách sú dojednané pravidlá úverovania predávajúceho dodaním materiálových vstupov potrebných na pestovanie dojednanej plodiny. Kupujúci sa zaväzuje poskytnúť osivá, prostriedky na ochranu rastlín, hnojivá, odbornú-poradenskú službu, pričom finančná hodnota poskytnutých materiálových vstupov sa realizuje započítaním po dodávke zakontrahovaného množstva tovaru. Uvedené dojednávania v týchto obchodných zmluvách možno považovať za vyvážené a výhodné pre obe zmluvné strany.

V minulosti takéto dojednanie v obchodných zmluvách boli nielen časté ale i nevyhnutné, spracovatelia poskytovali pestovateľom za ich budúce dodávky platby už vopred. Boli určené na nákup osív a ostatných vstupných surovín a materiálov. V súčasnosti sa situácia mení a to vybudovaním celého reťazca od pestovateľov cez dodávateľov osív, hnojív, pesticídov až po spracovateľov. V tomto dodávateľskom reťazci kľúčovými zmluvami sú zmluvy kúpne, menej časté sú zmluvy o dielo, ktorých predmetom je prevedenie diela - činnosti, preto sa uzatvárajú medzi pestovateľmi ako objednávateľmi a dodávateľmi hnojív, pesticídov s ich aplikáciou u objednávateľa, alebo sa nimi zabezpečujú zberové práce. Charakteristické pre tieto typové zmluvy je to, že objednávateľ má právo kontrolovať prevedenie diela, to znamená zhotoviteľom uskutočňovanú službu, prípadne svojimi pokynmi zasahovať do poskytovanej služby. Objednávateľ je oprávnený dožadovať sa toho, aby zhotoviteľ odstránil vady, vzniknuté pri poskytovaní objednanej služby.

Pozornosť pri dojednávaní zmlúv je potrebné venovať i zabezpečeniu zmluvných povinností zmluvnou pokutou, bez ohľadu na typ obchodnej zmluvy. V mnohých obchodných zmluvách dojednávaných v dodávateľskom reťazci pestovateľ- obchodník, alebo pestovateľ- spracovateľ, podľa našich skúseností z riešených výskumných projektov, sú zmluvnými pokutami sankcionované len povinnosti jednej zmluvnej strany pestovateľa -predávajúceho poľnohospodárske plodiny. Zmluva to znamená aj obchodná zmluva má byť výhodná pre obidvoch zmluvných partnerov a preto má byť vyvážená aj čo do dojednania sankcií v podobe zmluvných pokút.

## Záver

Právna úprava obchodných zmlúv zakotvená v základnej norme obchodného práva v Obchodnom zákonníku má všeobecné uplatnenie, nezakotvuje špeciálne ustanovenie pre poľnohospodárstvo. Náročné, zložité výrobné podmienky v poľnohospodárstve by sa mali premietnuť do realizačných zmlúv, predovšetkým zmluvy kúpnej a to aktívnym presadzovaním oprávnených požiadaviek výrobcami, na strane predávajúcich, najmä pri dojednávaní dodacích podmienok. Taktiež zákonom zakotvená zásada zmluvnej voľnosti pri predaji poľnohospodárskych výrobkov sa dnes ešte ťažko dá presadiť pretože sa zatiaľ dostatočne nerozvinulo konkurenčné prostredie v nákupe resp. v spracovaní týchto výrobkov. Základom prosperity zmluvných partnerov na oboch stranách obchodnej zmluvy, by sa mali stať stabilné a obojstranne výhodné obchodné podmienky.

## Súhrn

Príspevok sa zaoberá záväzkovými vzťahmi podnikateľov hospodáriacich na poľnohospodárskej pôde, ktoré vznikajú najčastejšie na základe obchodných zmlúv. Analyzuje podstatné, ako i niektoré vedľajšie náležitosti kúpnej zmluvy, základnej zmluvy na predaj poľnohospodárskych výrobkov. Príspevok sa ďalej zaoberá zmiešanými obchodnými zmluvami, v ktorých sú dojednané pravidlá úverovania predávajúceho kupujúcim a to dodaním materiálových vstupov potrebných na pestovanie dojednaných plodín. Pre podnikateľov v poľnohospodárstve sú významnými i nájomné zmluvy dojednávané podľa Občianskeho zákonníka a zákona č. 504/2003 Z.z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku, lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v aktuálnom znení.

## **Kľúčové slová**

Podnikanie, záväzkové vzťahy, obchodná zmluva, kúpna zmluva, tovar, cena, akosť, nájomná zmluva

## **Použitá literatúra**

1. ILKOVÁ, Z. Podnikanie na poľnohospodárskej pôde a záväzkové vzťahy. SPU v Nitre 2010. Zborník príspevkov MVK: Rozvoj vidieka a štrukturálne zmeny v podnikateľských subjektoch v agrokomplexe. s.112-117 ISBN 978-80-552-0367-6
2. ILKOVÁ, Z. Podnikanie a obchodné zmluvy. In : Podnikanie a predpoklady jeho ďalšieho rozvoja v EÚ. Zborník príspevkov MVK. Nitra. SPU v Nitre 2006.s. 25-29 ISBN 80-8069-812-0
5. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
7. Zákon č. 504/2003 Z. z. o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku, lesných pozemkov a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
8. Zákona č.240/1998 Zb. o poľnohospodárstve.

---

### **Kontakt :**

**JUDr. Zuzana Ilková, PhD., Katedra práva FEŠRR SPU Nitra**

**Oponent: JUDr. Lýdia Bezáková, CSc.**